

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Till

Stockholms stadsbyggnadskontor
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

YTTRANDE

2023-09-18

Angående Sköndal 1:8, Stora Sköndal, etapp 2, Farsta, dnr 2019-09138

Sammanfattning

Samfundet S:t Erik avstyrker granskningsförslaget för detaljplan för Sköndal i sin helhet. Mindre justeringar av byggnadsvolymer och viss anpassning till befintlig bebyggelse innebär ingen egentlig anpassning till områdets höga befintliga värden.

Beskrivning

Detaljplanen utgör en andra etapp i utbyggnaden av Stora Sköndal. Planförslaget har utvecklat den bebyggelsestruktur som redovisades i samrådsskedet och möjliggör ca 1 750 nya bostäder en skola, förskolor, en idrotts hall och ett så kallat M-hus för möten, mobilitet och miljö. Planen omfattar även bevarande av miljö med högt kulturmiljövärde. Området ska, enligt planförfattaren, präglas av grönska genom att befintlig natur bevaras samtidigt som både allmänna platser och kvartersmark utformas för att tillhandahålla ekosystemtjänster.

Planen har efter samrådsskedet utvecklats bland annat genom att tidigare slutet kvarter brutits upp i separerade byggnadsvolymer, vilket medför siktlinjer från det centrala gaturummet ut mot det omkringliggande stadslandskapet. Vidare har bebyggelse i lägen anslutande till bevarad bebyggelse justerats i höjd. Andelen grönyta i anslutning till en planerad förskola har ökat.

Samfundet S:t Eriks tidigare ställningstaganden

Samfundet S:t Eriks påtalade i samrådsskedet planförslagets okänsliga och massiva exploatering av en värdefull institutions- och landskapsmiljö med mycket höga värden. Samfundet avstyrkte därför det presenterade förslaget och önskade en omarbetning (se bilaga).

Samfundet S:t Eriks ståndpunkt

Utvecklingen i granskningsskedet har skett i positiv riktning men den grundläggande kritiken mot förslaget består och ändrar i sak inte tidigare ställningstagande. Samfundet avstyrker därför ånyo förslaget i sin helhet och önskar en omarbetning där de befintliga kulturhistoriska och landskapliga värden tas tillvara.

För Samfundet S:t Erik

Knut Weibull
Ordförande

Jonas Berglund
Sekreterare

Bilagor:

1. *Ang Sköndal 1:8 (Stora Sköndal, etapp 2a) i stadsdelen Sköndal, S-Dp 2019-09138, 2021-10-18*
2. *Stora Sköndal, samråd för program, Dnr 2015-14204, 2017-11-08*

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Stockholms stadsbyggnadskontor
Registraturen
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

YTTRANDE
2021-10-18

Angående Sköndal 1:8 (Stora Sköndal, etapp 2a) i stadsdelen Sköndal, S-Dp 2019-09138

Förslaget

Detaljplanen utgör en andra etapp i utbyggnaden av Stora Sköndal och möjliggör ca 1600 nya bostäder, en f-9 skola, två nya förskolor, en fullstor idrottshall och ett så kallat M-hus för möten, mobilitet och miljö. Planen omfattar också viss befintlig miljö med högt kultur- miljövärde och syftar till att säkerställa bevarandet av denna.

Området ska, enligt planförfattaren, präglas av grönska genom att befintlig natur bevaras, samtidigt som både allmänna platser och kvartersmark utformas för att tillhandahålla ekosystem- tjänster. Planförfattarens ambition är även att planförslagets variation av bostadstyper och upplåtelseformer, publika funktioner och gemensamma mötesplatser ska leda till en socialt hållbar stadsdel.

Detaljplanen medför en mestadels total omreglering av gator och parkmiljöer från privat- ägd kvartersmark till allmän platsmark med staden som huvudman. Vad gäller bevarande av den befintliga bebyggelsen inom etapp 2 medför planen att Skogsbyn och Ekbackens samtliga villor rivs. Av dessa är ca 85 procent grönklassade och resterande gulklassade. Befintlig uppvuxen vegetation påverkas påtagligt genom att ett hundratal träd fälls eller flyttas, varav flera skyddsvärda, flera med en stamdiameter på över 50 cm och flera i biotopskyddade alléer.

Planförslagets inverkan på natur- och kulturmiljön blir mycket stor och negativ som en följd av den uppdrivna och mycket höga exploateringen och den omfattande rivningen av äldre grönklassad villabebyggelse. Den föreslagna nya bebyggelsen är huvudsakligen placerad på områdets högsta punkter och kommer därmed dominera landskapsbilden även utanför Stora Sköndal. Detaljplanen innebär att programmets intentioner vad gäller exploateringsgrad avse- värt har ökat. I den norra delen, Skogsbyn, har en sluten kvartersstruktur av stenstadskaraktär med maximalt markutnyttjande utvecklats och ersatt den i programskedet föreslagna och mer öppna hus i park-strukturen med färre antal bostäder och lokaler.

Samfundet S:t Eriks synpunkter

Samfundet S:t Erik har i tidigare yttrandet gällande programsamrådet påtalat stora brister i planarbetet, varav de främsta är:

- hårdhänt behandling av områdets topografi, natur, trädbestånd och kulturhistoriskt värdefulla byggnader
- omfattande rivning av den grönklassade bebyggelsen
- föreslagen okänslig tät och delvis hög bebyggelse av innerstadskaraktär
- brist på volymmässig förmedling i förhållande till omgivande bebyggelse
- omfattande avverkning av värdefull vegetation, framför allt ekar, tallar och oxlar.

Samfundet har även tidigare påtalat att de värden som Stiftelsen Stora Sköndal under drygt hundra år byggt upp och som skapat ett för Sverige unikt institutionsområde nu förvanskas och till stora delar försvinner. Området var till helt nyligen det största privata markområdet inom Stockholms stad. Det är en kvarvarande del av en rik kulturbygd i ett varierat landskap med äldre odlingsytor, värdefulla ekbestånd, trädbevuxna bergssluttningar och en vacker dalgång mot Drevviken.

I planförslaget betonas vikten av möjligheten till rekreation och tillgången till motionsytor. Dessa finns redan. Om planen genomförs innebär det att befintliga rekreations- och motionsytor ersätts med nya på delvis nya platser. Det kan knappast kallas ekologiskt hållbart.

Planförslaget har intentionen att skapa social hållbarhet. Enligt Samfundet S:t Eriks mening kräver social hållbarhet en väl studerad struktur av offentliga rum; torg, platsbildningar, parker och stråk. En bred gata, underdimensionerade och skuggiga bostadsgårdar, viss sparad mark i anslutning till äldre bebyggelse och en smal krans som benämns park runt Skogsbyn skapar inte förutsättningar för den önskade sociala hållbarheten. Till detta kommer att Sköndals centrum redan idag inte tillräckligt kraftfullt manifesterar stadsdelens offentliga centrum.

Samfundet S:t Erik har tidigare betonat att en rådande bostadsbrist inte kan ursäktas en grav förvanskning av Stora Sköndals kvaliteter, med förödande, irreparabla och oacceptabla konsekvenser för landskapsbild och kulturmiljö. Denna kritik består.

Samfundet ser även en fara i det att den höga exploateringsgraden i etapp 2 kan komma att utnyttjas som motiv för en lika hög och okänslig exploatering i etapp 3. Detta skulle innebära att även den grönklassade villabebyggelsen i etapp 3 skulle komma att rivas.

Sammanfattning

Samfundet S:t Eriks önskan om en radikalt ändrad planering för samtliga etappområden, med lägre exploatering, stor hänsyn till befintlig landskapsbild, trädvegetation, vägdragningar och bevarande av grönklassad kulturhistoriskt värdefull bebyggelse har inte på något sätt beaktats i detaljplaneförslaget. Tvärtom har de få ansatser till anpassning till landskapsbild i form av hus i park-bebyggelse försvunnit och ersatts med bastanta och höga slutna kvarter, väsensfrämmande för Stora Sköndal och för närområdet.

Med denna grundläggande kritik ser Samfundet dock positivt på att 18 befintliga byggnader med kulturhistoriskt värde bevaras och får skyddsföreskrifter.

Nuvarande planförslag innebär dock sammanfattningsvis en närmast total transformering av ett unikt institutionsområde anpassad till en naturskön landskapsbild till en överexploaterad isolerad kvartersenkav med stor negativ påverkan på omkringliggande stadslandskap.

Samfundet S:t Erik avstyrker bestämt planförslaget i föreliggande form.

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Jonas Berglund
Styrelseledamot

Sofia Meurk
Styrelseledamot

Bilaga:

Stora Sköndal, samråd för program, Dnr 2015-14204, 2017-11-08

Samfundet S:t Erik
Stockholm

YTTRANDE
2017-11-08

Stockholms Stadsbyggnadskontor
Registraturen
Box 8314
104 20 Stockholm
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

Stora Sköndal, samråd för program, Dnr 2015-14204

Programmet omfattar stiftelsen Stora Sköndals område, som man avser att omvandla till en blandstad med ca 4400 nya bostäder och ca 1500 nya arbetsplatser. Större delen av marken avser stiftelsen att senare sälja till privata exploatörer.

Området är det största privata markområdet inom Stockholms stad, en kvarvarande del av en rik kulturbygd i ett varierat landskap med äldre odlingsytor, värdefulla ekbestånd, trädbevuxna bergsslutningar och en vacker dalgång mot Drevviken.

Stiftelsens föregångare, Svenska diakonsällskapet köpte området 1905 och har kontinuerligt uppfört byggnader för främst utbildning, vård och äldreboende. Hus och vägar är väl inplacerade i terrängen. 1989 gjorde stadsbyggnadskontoret en planutredning i samråd med stiftelsen, där det betonades att flerbostadshus skulle vara högst fyra våningar och att man vid nybebyggelse skulle spara värdefull naturmark och ”bibehålla områdets allmänna karaktär av hus i park”. Detta var en ledstjärna vid planläggningen av stiftelsens nu sålda östra område ”Lilla Sköndal”, som dock mest kom att bestå av småhusbebyggelse (detaljplan 2014).

Stadsmuseet har klassat hela området som kulturhistoriskt värdefullt. Dessutom har man specificerat att mangårdsbyggnaden från 1600-talet, kyrkomiljön och gravkapellet är av byggnadsminnesklass (blåklassade) och att ett stort antal byggnader är av särskilt högt kulturhistoriskt värde (grönklassade). Därutöver finns många gulklassade hus (visst kulturhistoriskt värde och/eller positiv betydelse för stadsbilden).

Det stora området har delats in i sex delområden. ”Kyrkbyn” med bl.a. mangårdsbyggnaden (Kristinahuset) och kyrkan behålls intakt, fränsett en diskutabel tillbyggnad av Ersta Sköndals högskolas byggnad. Även en stor del av strandängen bevaras liksom de tre vackra höjdpartierna mot vattnet. Det i norr angränsande området Lövholmen & Ekbacken behålls oförändrat i sin västra del. En stor del av de viktiga partierna med ekar och tallar bevaras, med ledning av en inventering av Ekologigruppen.

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Plusgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

I övrigt är programförslaget emellertid hårdhänt mot områdets topografi, natur, trädbestånd, och kulturhistoriskt värdefulla byggnader. Omkring hälften av den grönklassade bebyggelsen rivs och större delen av området ersätts med en tät och delvis hög bebyggelse av innerstadskaraktär.

Den första etappens delområde är redan färdigplanerat, nämligen ”Magnoliatomten”, som ligger mot Sköndalsvägen och längs Thorsten Lewenstams väg. Detaljplaneförslaget, som nyligen godkänts av stadsbyggnadsnämnden, medför en så gott som total omgestaltning av topografi och parkmiljö.

Vägens sträckning ändras och omfattande bortschaktningar görs för nya bostadshus, underbyggda garage och andra hårdgjorda ytor. Nästan all naturmark utplånas, förutom en cirka 800 kvadratmeter stor yta framför det tidigare ångpannehuset, vilken till större delen består av en grusyta, men ska förvandlas till delområdets enda park.

Ett stort antal värdefulla träd avverkas, framförallt ekar, tallar och imponerande oxlar. I detaljplanen sparas två ekar och två tallar, alla fyra omgivna av hårdgjorda ytor. Den ena av de två ekarna visar sig nu ha sågats ner. Den angränsande, vackert trädbevuxna bergshöjden i norr, Skogsbyn, bebyggdes efter en tävling 1963, som vanns av arkitekt Gösta Åbergh, känd för Konstfacks byggnad och Oslo konserthus. Han ritade ett äldreboende med 93 enplansvillor och två radhus i ett slingrande planmönster. Nya villor tillkom fram till 1980-talet. Den framstående trädgårdsarkitekten Ulla Bodorff gav området en vacker parkutformning. Skogsbyn utgör ett för Sverige unikt område, grönklassat av Stadsmuseet.

I programmet rivs villorna och terrängen nivelleras. En tät stadsbebyggelse uppförs, som blir oacceptabelt dominerande landskapsmässigt, inte minst i bergssluttningarna mot norr och öster. Där skulle den dessutom vara till förfång för de privata villor som kantar de två vägarna nedanför. En genomfartsgata (”Nya vägen”) dras mitt genom Skogsbyn, försedd med ett par viadukter. Den är troligen trafikmässigt angelägen, men torde kunna flyttas mot väster, varvid största delen av det kulturhistoriskt värdefulla villaområdet i stället kunde bevaras.

I öster får delområdena Västra Flaten och Berga strand likartad bebyggelse av innerstadskaraktär. Längs sluttningen mot Flatens naturreservat och friluftsområde placeras åtta höghus, med upp till 14 våningar, på ett landskapsmässigt oacceptabelt sätt.

I utredningsmaterialet finns endast en kort överslätande kommentar till programmets konsekvenser för landskapsbildningen i de olika delområdena. Det saknas märkligt nog en regelrätt konsekvensanalys inkluderande redovisning av perspektiv från viktiga siktpunkter inom och utanför programområdet.

I programmet ges plats för 14 förskolor och tre skolor. Det är anmärkningsvärt att stiftelsen Stora Sköndal med sin gedigna humanitära inriktning inte respekterar Boverkets väl underbyggda rekommendationer gällande skolgårdar. För förskolor anger Boverket minst 40 kvm per barn, vilket endast två av förskolorna uppfyller – genomsnittet hamnar på 22 kvm. För skolor anger Boverket 30 kvm friyta, vilket inte uppfylls på någon av skolorna, vilka endast har 10 kvm per barn.

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Plusgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950

Stiftelsen Stora Sköndal har under drygt hundra år med stor respekt för miljön byggt upp ett av landets mest intressanta institutionsområden i ett sällsynt vackert, kulturpräglad naturområde. Dagens bostadsbrist ursäktar inte en grav förvanskning av områdets kvaliteter, med förödande och oacceptabla konsekvenser för landskapsbild och kulturmiljö.

Inom stiftelsens område finns gott om inspirationskällor för ny miljöanpassad bebyggelse. Ett sent exempel är de tre av arkitekt S O Larsson ritade, 4-5 våningar höga, friliggande äldre bostadshusen mot Sköndalsvägen, byggda 1988.

Samfundet S:t Erik förväntar sig en radikalt ändrad planering, med lägre exploatering, stor hänsyn till landskapsbild, trädvegetation och vägdragningar samt bevarande av i princip all kulturhistoriskt värdefull bebyggelse.

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Fredrik von Feilitzen
Styrelseledamot

Susanne Lindhagen
Styrelseledamot

Post- och besöksadress	Telefon	E-kontakt	Plusgiro	Bankgiro	Org.nr.
Köpmangatan 5, nb 111 31 STOCKHOLM	08-21 09 24	kansli@samfundetsterik.se www.samfundetsterik.se	15 70 57 - 1	820-1550	80 2003 - 3950